

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Ensi- ja turvakotien liitto (ETKL) pitää tärkeänä, että lapsia vanhempineen autetaan varhaisessa avun tarvitsemisen vaiheessa, ja että apua todella on saatavilla erilaisiin tuen tarpeisiin ja elämäntilanteisiin, jotka tosiasiallisesti uhkaavat lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Lakiesityksen painotus varhaiseen tukeen ja avopalveluihin painottuvaan palvelurakenteeseen on lähtökohtaisesti kannatettava, mutta voi käytännössä johtaa palvelujen ja tuen heikentymiseen. Lakiesityksen valmisteluajataulu on ollut tiukka ja se ei ole mahdollistanut esimerkiksi laajempien lapsivaikutusten arviointia sekä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun lain muutosten yhteisvaikutusten perusteellista arviointia.

Lakiesitys on merkittävä paradigman muutos lastensuojeluun. Uudistuksen onnistuminen riippuu ratkaisevasti siitä, vahvistuvatko perustason palvelut riittävästi ja säilyykö lasten oikeus oikea-aikaiseen suojeluun. Keskeiset huolenaiheet liittyvät siihen, että (1) siirtykö vastuu liikaa perustasolle ilman resursseja, (2) nouseeko lastensuojelun kynnyks liikaa, (3) jäävätkö kaikkein haavoittuvimmat väliinputoajiksi jossain kohden, (3) lisääntykö alueellinen eriarvoisuus, (4) kaventuuko lastensuojelun ennaltaehkäisevä rooli liikaa ja (5) tunnustetaanko ja tunnustetaanko järjestöjen osaaminen perheiden tuen ja palvelujen antajana osana palvelu- ja tukikokonaisuuksia.

Vastuun siirtyminen perustason palveluihin ei ole sidottu riittävästi niiden resursseihin ja saatavuuteen. Vaarana on, että tukea saadaan entistä myöhemmin ja tilanteet ehtivät vaikeutua. Järjestöjen työn kannalta keskeistä on, ettei matalan kynnyksen tuen ja ennaltaehkäisevän työn

mahdollisuuksia kavenneta, ja toisaalta tunnistetaan myös järjestöjen antamien erityispalvelujen merkitys osana lastensuojelun kokonaisuutta.

Laki tulisi pienentämään niiden lasten määrää, joiden kohdalla oikeus suojeluun, osallisuuteen ja osuuteen voimavaroista on lailla yksiselitteisemmin turvattu. Toisin sanoen laki rajaa ison osan erityisessä tuen tarpeessa olevia lapsia sosiaalihuoltolain piiriin, jonka sanoituksessa ei ole tarpeeksi vahvaa lapsierityistä ja lasten oikeuksia turvaavaa näkökulmaa. Tämä luo vakavan riskin sille, että käytännössä varhaisemman tuen periaate ei toteudu, ja että nyt lastensuojelun avohuollon piirissä olevien lasten oikeuksia turvaavat lain sanoitukset häviävät ja samalla oikeudet käytännössä häviävät. Tämä kytkeytyy sosiaalihuoltolain uudistukseen, jossa ei enää tunnisteta nykyisin avohuollon piirissä olevien lasten oikeuksia samalla tavalla.

Lakiesityksellä voi olla merkittäviä epäsuoria vaikutuksia järjestölähtöisten palvelujen ja tuen toimintaedellytyksiin ja sitä kautta perheille saatavilla olevaan tukeen ja palveluihin.

Ensikotipalvelujen, väkivaltatyön avopalvelujen ja vauvatyön avopalvelujen näkökulmasta keskeinen riski liittyy siihen, että tuen kynnyks nousee ja vastuu siirtyy perustason palveluihin ilman riittävää osaamista, tietoa ja resursseja. Tämä voi johtaa siihen, että lapset ja perheet eivät ohjaudu oikea-aikaisesti vaikuttaviin palveluihin. Samanaikaisesti uudistus kuitenkin luo mahdollisuuksia vahvistaa varhaisen tuen rakenteita ja hyödyntää järjestöjen erityisosaamista osana palvelukokonaisuuksia. Näiden mahdollisuuksien toteutuminen edellyttää kuitenkin, että järjestölähtöiset palvelut tunnistetaan selkeästi osaksi avun ja tuen kokonaisuutta, ja niiden saatavuus turvataan.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Kokonaisuutena arvioiden tavoitteiden toteutuminen jää merkittävästi riippumaan siitä, miten perustason palvelut kehittyvät ja miten hyvinvointialueet toimeenpaneuvat uudistusta. Ilman riittävää resursointia ja ohjausta on olemassa riski, että palvelujen saatavuus heikkenee, tuen saanti viivästyy ja alueellinen eriarvoisuus kasvaa. Hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ja sosiaalihuoltolain uudistamisen yhteydessä tehtävät säästöt muodostavat riskin lain toimeenpanolle.

Lakiesityksen keskeinen tavoite on siirtää painopistettä varhaiseen tukeen ja perustason palveluihin siten, että lastensuojelun asiakkuuden kynnyks nostetaan ja osa nykyisistä avohuollon tukitoimista siirretään sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Tämä ohjaa palvelujärjestelmää siihen, että lasten ja perheiden tuen tarpeisiin pyritäisiin vastaamaan varhaisemmassa vaiheessa. Tavoitteen toteutuminen jää kuitenkin keskeisesti riippumaan siitä, vahvistuvatko perustason palvelut tosiasiallisesti. Lakiesitys itsessään ei turvaa resurssien lisäämistä tai palvelujen saatavuuden parantumista perustasolla, vaan pikemminkin nojaa siihen oletukseen, että näin tapahtuu. Tästä syystä on olemassa merkittävä riski, että tukea siirtyy lastensuojelusta pois ilman, että perustaso pystyy vastaamaan lisääntyvään tarpeeseen. Tällöin seurauksena voi olla tuen viivästyminen tai katkokset palveluissa.

Toinen keskeinen tavoite on poistaa nykyiseen lainsäädäntöön liittyvä päällekkäisyys sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen ja lastensuojelun välillä. Lakiesityksen ehdotukset vastaavat tähän tavoitteeseen melko hyvin periaatteellisella tasolla. Asiakkuuden kriteereitä täsmennetään ja palvelurakennetta selkeytetään siten, että lastensuojelu rajautuu aiempaa

selkeämmin tilanteisiin, joissa lapsi tarvitsee erityistä suojelua. Käytännön tasolla rajapinnan selkeyttäminen ei kuitenkaan välttämättä toteudu yhtä suoraviivaisesti. Asiakkuuden määrittely jää edelleen pitkälti ammattilaisten harkinnan varaan, ja on todennäköistä, että tulkintakäytännöt vaihtelevat alueittain. Tämä voi ylläpitää edelleen epäyhdenvertaisuutta palveluihin pääsyssä ja lisätä eroja hyvinvointialueiden välillä.

Lakiesitys toteuttaa varsin selvästi tavoitetta rajata lastensuojelu viimesijaiseksi erityispalveluksi. Lastensuojelun asiakkuuden kynnyistä nostetaan ja sen roolia tarkennetaan, mikä vahvistaa sen asemaa järjestelmän viimeisenä turvaverkkona. Tämä on linjassa pitkään esillä olleen tarpeen kanssa fokusoida lastensuojelu kaikkein vaativimpiin tilanteisiin. Samanaikaisesti tähän liittyy merkittävä riski. Mikäli asiakkuuden kynnys nousee liikaa, vaarana on, että lapset ja perheet saavat tukea vasta nykyistä myöhemmin, tilanteiden jo vaikeuduttua. Tämä voi johtaa siihen, että tarve raskaammille toimenpiteille, kuten kiireellisille sijoituksille tai huostaanotoille, jopa kasvaa. Perheiden pitäisi saada myös riittävän ajoissa riittävän tehokkaita ja vaikuttavia palveluita (kuten esim. ensikotipalveluita) ennen tilanteen syvää ja pitkäaikaista kriisiytymistä. Palvelun pitää olla tarpeeksi intensiivistä ja pitkäkestoista vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Lastensuojelun kynnyksen noustessa erityisesti varhaisessa vaiheessa olevat erityistä tukea vaativat vaikeudet ja tilanteet voivat jäädä tunnistamatta, jos perustasolla ei ole tai se ei kykene hyödyntämään riittävästi erityisosaamista esimerkiksi vauva- ja vanhemmuusajan haasteisiin ja väkivaltailmiön tunnistamiseen. Mikäli järjestölähtöisen tuen merkitystä ei tunnisteta osana kokonaisuutta, niin varhaista tukea, avopalveluja kuin intensiivistä tukea, on riskinä palvelujen ja tuen heikentyminen sekä kalliimpia ja syvempiä kriisejä.

Lakiesityksen tavoitteena on rakentaa selkeämpi ja porrastetumpi palvelujärjestelmä. Rakenteellisella tasolla ehdotukset vievät tätä tavoitetta eteenpäin, kun palvelujen rooleja määritellään uudelleen ja tehtävänjakoa täsmennetään. Kokonaiskuva ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti selkeytyvä, sillä mm. uudistuksen tiukka valmisteluajataulu ei mahdollistanut perusteellisempaa valmistelua. Samalla kun rakenteita yksinkertaistetaan, jätetään merkittävä osa käytännön toteutuksesta hyvinvointialueiden ratkaistavaksi. Lisäksi uusia käsitteitä ja palvelukokonaisuuksia otetaan käyttöön. Tämän seurauksena on mahdollista, että järjestelmän ei selkiydy käytännössä.

Lakiesityksessä pyritään keventämään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä ja lisäämään työnjaon joustavuutta. Tältä osin ehdotukset tukevat tavoitetta vähentää työn kuormittavuutta ja parantaa työn hallittavuutta. Samanaikaisesti on kuitenkin syytä huomioida mahdollinen vastakkainen vaikutus. Kun lastensuojelun asiakkuuksia rajataan, jäljelle jäävät asiakastilanteet voivat muuttua aiempaa vaativimmiksi. Lisäksi, mikäli perustason palvelut eivät toimi riittävästi, kuormitus voi siirtyä takaisin lastensuojeluun entistä haastavampien tilanteiden kautta. Näin ollen työn keventämistavoite voi toteutua vain osittain.

Lakiesityksellä pyritään myös hillitsemään kustannusten kasvua esimerkiksi joustavoittamalla henkilöstön käyttöä ja suuntaamalla palveluja tarkoituksenmukaisemmin. Lyhyellä aikavälillä nämä toimet voivat tuottaa säästöjä. Pitkän aikavälin vaikutukset ovat epävarmemmat. Mikäli varhainen tuki ei toimi suunnitellusti, raskaampien ja kalliimpien toimenpiteiden tarve voi kasvaa, mikä heikentää kustannusten hallintaa.

Lakiesityksessä on myös elementtejä, joilla pyritään vahvistamaan lapsen oikeusturvaa. Tällainen on esimerkiksi edunvalvontaa koskevan sääntelyn tarkentaminen. Tämä on myönteinen kehityssuunta. Käytännössä oikeusturvan toteutuminen riippuu kuitenkin edelleen merkittävästi resursseista, osaamisesta ja toimintakäytännöistä. Lainsäädännön muutokset yksin eivät riitä takaamaan

tavoitteiden toteutumista. Kokonaisuutena lasten oikeudet näyttäisivät heikentyvän, koska laki tulisi vähentämään niiden lasten määrää, joiden kohdalla oikeus suojeluun, osallisuuteen ja osuuteen voimavaroista on nykyisin lailla yksiselitteisemmin turvattu. Laki rajaisi ison osan erityisessä tuen tarpeessa olevia lapsia sosiaalihuoltolain piiriin, jonka sanoituksessa ei ole vahvaa lapsierityistä ja lasten oikeuksia turvaavaa näkökulmaa. Lisäksi lakiehdotuksessa korostuvat sijaishuollon kontrolli- ja rajoitustoimet, mikä sisältää riskin lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvan puuttumisen lisääntymisestä. Vaikka tavoitteena on vahvistaa turvallisuutta, rajoitustoimien laajentaminen voi käytännössä siirtää painopistettä hoivasta ja tuesta kohti hallintaa ja kontrollia. Ilman riittävää osaamista ja systemaattista seurantaa on vaarana, että rajoitustoimien käyttö vaihtelee ja että lapsen etu ei toteudu yhdenvertaisesti.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nykytilan säilyttäminen

Perustelut tiiviisti

Esitetyllä ratkaisulla pyritään selkeyttämään järjestelmää, mutta sen toteuttaminen nykyisessä säästöpaineisessa tilanteessa voi johtaa huonoon toteutukseen ja lopputulokseen. Toisaalta pelkkä rajatumpi uudistus ei poistaisi nykyisiä ongelmia. Toisaalta myös nykyinen laki mahdollistaa toisin tekemistä ja toteutusta. Oleellista on, että erilaiset rajapinnat eivät saa viivästyttää suojelun tarpeen tunnistamista ja tukea. Mikäli edetään HE:n mukaiseen suuntaan, on oleellista varmistaa, että palvelujen rajapinta ei muodostu uudeksi harmaaksi alueeksi ja tarvittaviin palveluihin pääsy ei vaikeudu ja perustasolle turvataan riittävät resurssit. Huolestuttavaa on, että vaativien avohuollon tukitoimien ja lapsiperhepalvelujen suhde jää epäselväksi. Sote-järjestöillä on merkittävä rooli vauva- ja ylipäätään lapsiperheiden varhaisessa ja matalan kynnyksen tuessa ja myös vaativimmissa palveluissa. Rakenteesta riippumatta on tunnistettava järjestöjen rooli kokonaisuudessa ja huolehdittava yhteistyön sujuvuudesta.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Ehdotus vaatisi vielä käsitteiden täsmentämistä. Lain keskittyminen lapsen erityiseen suojeluun voi selkeyttää järjestelmää, mutta samalla se voi viivästyttää riittävän intensiivisen ja oikea-aikaisen avun saamista. Oikea-aikaisesti annettu intensiivinen apu ehkäisee tilanteiden syvempää kriisiytymistä. Lasten oikeuksien toteutumisen kannalta on lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen nosto ja palveluiden siirto sosiaalihuoltolain piiriin on riski. Tällöin on vaarana, että esimerkiksi väkivallan, kaltoinkohtelun tai muun vakavan riskin tilanteissa olevat lapset eivät saa riittävän vaikuttavaa ja oikea-aikaista tukea. Erityisen huolestuttavaa on, että lapsi voi jäädä palvelujärjestelmän väliin tilanteessa, jossa tuen tarve ei vielä täytä erityisen suojelun kriteerejä, mutta tilanne on selvästi lapsen turvallisuuden ja kehityksen kannalta vakava. Tämä voi johtaa ongelmien pitkittymiseen ja kasautumiseen sekä siihen, että lastensuojelun toimenpiteisiin turvaudutaan entistä myöhemmässä vaiheessa. Lasten suojelun kriteeri ei saisi muodostua liian kapeaksi.

Lainsäädännössä ja sen toimeenpanossa onkin varmistettava, että järjestöjen palvelut ja tuki kytkeytyvät osaksi lapsen ja perheen saamien palvelujen kokonaisuutta, ja että palvelujen jatkuvuus

turvataan. Muuten riskinä on, että toimivat ja vaikuttavat palvelujen ja tuen muodot jäävät alihyödynnetyiksi.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Asiakkuuksien alkaminen todennäköisesti vähenee, ja alkavat asiakkuudet painottuvat vaativampiin tilanteisiin, kun perustason palvelujen roolia kasvatetaan. Riskinä on, että lapset saattavat jäädä ilman riittävän vahvaa tukea liian pitkään ja tilanteet vaikeutuvat.

Asiakkuus päättyisi lakiesityksen perusteella, kun lapsi ei enää tarvitse erityistä suojelua tai lapsen täyttäessä 18 vuotta. Kun arvioidaan, että lapsi ei tarvitse lastensuojelua, siirtyisi lapsi sosiaalihuollon palveluihin tai muihin palveluihin (esim. terveydenhuolto, järjestöjen tarjoama tuki). Riskikohta liittyy erityisesti tähän siirtymään, mikäli perustason palvelu ei käynnisty ajoissa, tai sitä ei ole riittävästi tarjolla. Huolta herättää, kuka oikeasti vastaa kokonaisuudesta siirtymän jälkeen, varsinkin monialaista tukea tarvitsevilla perheillä. Tässäkin kohden perustason palvelujen resurssointi on oleellista. Nykyisessä hyvinvointialueiden heikossa taloustilanteessa ja säästöpainneessa sekä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain isossa muutostilanteessa on aito riski, että tuen tarpeessa olevat jäävät tyhjän päälle. Samanaikaisesti myös sote-järjestöihin kohdennetut massiiviset leikkaukset (50 % vuoden 2024 tasoon nähden) vaikuttavat myös lasten ja perheiden mahdollisuuksiin saada apua ja tukea. Resursseja tarvittaisiin sekä hyvinvointialueilla että järjestöissä lisää, mutta suunta on päinvastainen.

On myös mahdollista, että siirtymät palvelusta toiseen lisääntyvät, tai tilanteet voivat helpommin uusiutua jos siirtäminen pois lastensuojelusta tapahtuu liian nopeasti tai matalalla kynnyksellä.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Riskinä on, että jousto voi käytännössä muuttua pysyväksi ylitykseksi, lisätä työntekijöiden kuormitusta ja sitä kautta heikentää työn laatua ja oikeusturvaa. Joustavoittaminen tulisi nyt käyttöön tilanteessa, jossa lastensuojelussa asiakkuudet ovat muuttumassa aiempaa vaativammiksi lakimuutoksen vuoksi, asiakkuuden kynnyksen noustessa sekä mahdollisesti asiakkuuden aloituksen lykkääntyessä. Organisaation kannalta joustavoittaminen voi helpottaa henkilöstötilannetta ja lisätä mahdollisuuksia organisoida työtä eri tavoin, mutta kokonaisuudessaan lasten, perheiden ja työntekijöiden näkökulmasta se ei ole järkevää.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotus on lähtökohtaisesti kannatettava. Kokonaisvastuun säilyminen, lapsen ja työntekijän välinen suhde sekä vaativan asiakastyön edellyttämä osaaminen on turvattava. Ilman tätä riskinä on työn pirstaloituminen ja lapsen edun toteutumisen heikkeneminen. On tärkeää varmistaa, että tehtävien uudelleenjärjestely ei johda etääntymiseen lapsen arjesta tai heikennä varhaisen tuen tarpeen ja palvelujen tunnistamista, kuten sosiaalityöntekijöiden kykyä tunnistaa ja hyödyntää esimerkiksi

järjestöjen erityisosaamista (esim. vauvatyö, väkivaltatyö, kriisityö). Sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuus ei todennäköisesti ja tosiasiallisesti vähene, jos asiakastilanteet samanaikaisesti vaikeutuvat ja työntekijämäärät vähenevät sosiaalihuoltolakia koskevan HE:n säästötavoitteiden seurauksena.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

Säätely vaikuttaa pääosin toimivalta ja selkeyttää vastuunjakoja. Käytännössä edelleen on riski tulkintaeroihin erityisesti rajat ylittävässä tilanteissa sekä kustannusvastuun jakautumisessa. Yhteistyön toimivuus on keskeistä.

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Menettelyn siirtäminen viranhaltijalle voi nopeuttaa prosessia. Samalla oikeusturvariskit kasvavat, ja on tärkeää varmistaa riittävät oikeussuojakeinot ja osaaminen sekä resurssit päätöksenteossa.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosäätelyä?

Osittain

Perustelut tiiviisti

HE:n mukaan päätös palvelun järjestämisestä voidaan tehdä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sijaan muun viranhaltijan toimesta. Tämä sisältää merkittävän riskin palveluohjauksen heikentymisestä. Päätöksenteon eriytyminen asiakastyöstä voi johtaa siihen, että palvelutarpeen kokonaisarvio ja päätös eivät enää perustu samaan asiantuntemukseen. Tämä korostaa riskiä, että perheitä ei ohjata tarpeenmukaisesti ja vaikuttaviin palveluihin tai tukeen. Päätöksenteon tulee pohjautua lapsen etuun eikä esimerkiksi kustannussäästöihin.

Päätöksenteossa tulee säilyttää riittävä yhteys asiakastyöhön sekä varmistaa erityisosaamisen hyödyntäminen. Erityisesti haavoittuvien lasten (kuten esim. vauvat, vaativat erot ja väkivaltatilanteet) kohdalla päätösten tulee perustua riittävän perusteelliseen arviointiin. Myös moniammatillinen arviointi on tärkeää kokonaistilanteen hahmottamiseksi. Päätöksenteossa ja arvioinnissa on tärkeää tunnistaa ja hyödyntää järjestölähtöinen erityisosaamista, kuten varhaisen vuorovaikutuksen asiantuntemusta (vaativan vauvatyön avopalvelut ja ensikodit) ja väkivalta- ja traumatyön erityisosaamista, jotta palvelujen laatu ja vaikuttavuus olisi hyvä varhaisesta vaiheesta lähtien.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla säätelyllä olevan?

Yhdenmukaistaminen on tarpeen ja lisää ennakoitavuutta kustannuksiin.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Edunvalvonnan saatavuus, osaaminen ja valvonta vaativat edelleen kehittämistä.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Sääntely on periaatteellisesti riittävää, mutta ongelmat liittyvät käytäntöihin. Lainsäädäntö ei yksin ratkaise osallisuuden toteutumisen puutteita.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Sääntely on pääosin toimivaa, mutta käytännön haasteet liittyvät resurssien riittävyyteen ja yhdenmukaiseen soveltamiseen.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Ehdotuksiin liittyy merkittäviä riskejä tuen oikea-aikaisuuden, oikean intensiivisyyden sekä palvelujen saatavuuden näkökulmasta. Sosiaalityön ja ohjauksen ensisijaisuus ei saa viivästyttää muun tarpeen mukaisen palvelun ja tuen saamista. Palveluihin pääsyn kynnyksensä saattaa nousta. Erityinen huoli syntyy vauvojen ja pienten lasten tilanteista, vanhemmuuden haasteista, väkivaltatilanteista ja varhaisen vuorovaikutuksen häiriöistä. Pelkona myös on, että asiakkaat putoavat väliin tilanteissa, joissa kevyempi perustason tuki ei riitä, mutta kriteerit eivät täyty vaativampaan apuun. Vastaavasti palvelujen ja tuen piiriin voidaan ohjautua vasta siinä vaiheessa, kun tilanne on vaikeutunut liiaksi, jolloin palvelujen vaikuttavuus heikkenee, tai ne eivät enää vaikuta, ja kustannukset todellisuudessa kasvavat.

Järjestölähtöiset avopalvelut ja tuen muodot, kuten esimerkiksi vaativa vauvatyö, vaativa erotyö ja väkivalta- ja traumatyö, ovat merkittävä osa toimivaa ja vaikuttavaa palvelukokonaisuutta, ja niiden asema tulee tunnustaa, tunnustaa ja varmistaa uudistuksen toimeenpanossa.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Keston lyhentäminen voi tehostaa prosesseja ja lapsen oikeusturvaa, mutta samalla tuo riskin prosessin ja lopputuloksen laadun heikentymisestä kiireen vuoksi. Pahimmassa tapauksessa kiire voi johtaa lapsen edun kannalta huonoihin ratkaisuihin. Resurssoinnin ja käytettävissä olevan valmisteluajan tulee riittää vaihtoehtoisten ratkaisujen ja tuen muotojen perusteelliseen selvittämiseen.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Kokonaisvaikutus riippuu siitä, miten perustason palvelut toimivat, jolloin huostaanottojen määrä voi joko laskea tai kasvaa. Jos perustasolla ei tunnisteta riskejä,

ohjata oikeisiin ja vaikuttaviin palveluihin oikea-aikaisesti sekä tarjota riittävää muuta tukea, voi huostaanottojen tarve kasvaa. Mikäli varhaisen vaiheen tuki, intensiivinen tuki, palvelut ja palveluohjaus toimivat, voivat huostaanottojen määrät vähentyä. Uudistus voi johtaa myös siihen, että huostaanottoja tehdään myöhemmin, mutta ei vähemmän, vaan raskaammista tilanteista.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Valvonnan selkeyttäminen voi vahvistaa laatua sekä turvallisuutta.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoido): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

On riski, että myös toimintakulttuuri siirtyy enemmän kontrollia korostavaan suuntaan.

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

On tärkeää varmistaa, että rajoituksia käytetään viimesijaisesti ja niiden valvonta toimii.

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Riskinä on, että jälkihuollon asema heikkenee, erityisen tuen tarpeita ei osata/pystytä huomioimaan ja palvelujen jatkuvuus vaarantuu. Järjestelmätasolla jälkihuollon siirto sosiaalihuoltolakiin selkeyttää rakennetta.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Lakiesityksessä esitetty voimaantuloaikataulu on liian nopea. Lakiesityksessä oleviin riskeihin ja puutteisiin tulee pystyä vastaamaan. Mikäli lakiesitys tulee hyväksytyksi, erityisesti hyvinvointialueille tarvitaan selkeää toimeenpanotukea ja turvattava aidot mahdollisuudet toteuttaa rakenneuudistus ja vahvistaa perustasoa. Voimaantuloaikataulu on asetettava siten, että lasten ja perheiden tuen ja palvelujen jatkuvuus, laatu ja yhdenvertaisuus muutos- ja siirtymätilanteissa voidaan turvata.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUV) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUV-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

Rahoituksen turvaaminen on kannatettavaa ja välttämätöntä palvelujen jatkuvuuden näkökulmasta

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Esitys ei anna kaikilta osin riittävän realistista kuvaa. Erityisesti perustason kuormituksen kasvu ja mahdolliset siirtymävaiheen kustannukset jäävät aliarvioituiksi.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

Esitys tunnistaa vaikutuksia oikeansuuntaisesti, mutta vaikutusten epävarmuus on aliarvioitu. Lapsivaikutusten arviointia tulee tarkentaa ja sosiaalihuoltolain ja käsillä olevan lain yhteisvaikutukset olisi arvioitava perusteellisemmin.

27. Vapaamuotoiset huomiot

Lakiesityksen tavoitteiden onnistuminen riippuu ratkaisevasti toimeenpanosta, erityisesti perustason palvelujen vahvistamisesta ja niihin käytettävissä olevista resursseista. Erityisen suurena ongelmana on, että samanaikaisesti resursseja vähennetään. Keskeisenä riskinä on, että järjestelmä selkeytyy normitasolla, mutta käytännössä palvelujen saatavuus, laatu ja vaikuttavuus heikkenevät ja alueelliset erot kasvavat. Säästötavoitteista huolimatta myös pitkän aikavälin kokonaiskustannukset ja pahoinvointi saattavat kasvaa kustannusten ja ongelmien siirtyessä eri kohtiin palvelujärjestelmää ja yhteiskuntaa.

Esitämme, että lainsäädäntöön lisätään täsmennys, jolla varmistetaan varhaisen vaiheen intensiivisten ja erityisosaamista edellyttävien palvelujen ja tuen asema osana perheille tarjottavia palveluja ja tukea. Uudistuksen yhteydessä on tunnistettava riski, että nämä palvelut jäävät perustason ja lastensuojelun väliin. Lakiin tulee sisällyttää velvoite arvioida ja hyödyntää myös järjestölähtöisiä palveluja ja tukea osana palvelutarpeen arviointia ja päätöksentekoa. Tämä on välttämätöntä lapsen oikea-aikaisen tuen ja vaikuttavien palvelujen käytön turvaamiseksi.

Siltaniemi Aki
Ensi- ja turvakotien liitto ry